

BUYUMLARNI CHO'NTAKLARGA ISHLOV BERISH TEXNOLOGIYASI

Madatova Feruza

Farg'ona ICHSHUI maxsus texnikumi Ishlab chiqarish ta'lim ustasi

Annotasiya: Ushbu maqolada buyumlarning cho'ntaklarga ishlov berish texnologiyasi, cho'ntak turlari va ularning kiyim konstruksiyasidagi o'rni tahlil qilinadi. Cho'ntaklar nafaqat kiyim mahsulotining funktsionalligini oshiradi, balki uning tashqi ko'rinishiga estetik ta'sir ko'rsatadi. Maqolada cho'ntaklarga ishlov berishda qo'llaniladigan zamonaviy usullar, materiallar tanlovi hamda tikuv texnologiyasi bosqichlari bayon qilinadi. Shuningdek, cho'ntaklarning konstruktiv turlari va ularni tayyorlash texnologiyasi orasidagi bog'liqlik tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: cho'ntak, ishlov berish texnologiyasi, kiyim buyumlari, konstruksiyalash, tikuv jarayoni, material tanlovi, funktsional dizayn, estetik ko'rinish, kiyim detail.

Abstract: This article analyzes the technology of processing items into pockets, types of pockets and their role in clothing construction. Pockets not only increase the functionality of a clothing product, but also have an aesthetic effect on its appearance. The article describes modern methods used in processing pockets, the selection of materials and the stages of sewing technology. The relationship between the structural types of pockets and the technology of their manufacture is also analyzed.

Keywords: pocket, processing technology, clothing items, construction, sewing process, material selection, functional design, aesthetic appearance, clothing detail

KIRISH

Zamonaviy kiyim ishlab chiqarishda cho'ntaklar muhim funktsional va dekorativ element sifatida keng qo'llaniladi. Cho'ntaklar yordamida kiyimning amaliy qulayligi oshiriladi, shuningdek, ularning turlari va joylashuvi kiyim mahsulotining dizaynini to'ldiradi. Har bir buyumga mos keladigan cho'ntak turi va unga ishlov berish texnologiyasi sifatli mahsulot yaratishda katta ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolada buyumlarning cho'ntaklariga ishlov berish jarayonlari, cho'ntak turlari va ularning kiyim konstruksiyasidagi o'rni ko'rib chiqiladi. Tadqiqotning maqsadi – cho'ntaklarni tayyorlash texnologiyasining samaradorligini oshirish va kiyim buyumlarining sifatini yaxshilash uchun zamonaviy texnikalar hamda metodlarni o'rganishdir.

Buyumlarni (kiyim-kechak, aksessuarlar, mebel va boshqalar) cho'ntaklarga ishlov berish texnologiyasi juda muhim bo'lib, u nafaqat funktsionallikni, balki dizayn va qulaylikni ham ta'minlaydi. Quyida turli xil cho'ntak turlari va ularga ishlov berishning asosiy texnologiyalari keltirilgan:

1. Cho'ntak turlari va ularning ishlov berish usullari

Cho'ntaklar tuzilishi, joylashuvi va ishlatilishi jihatidan turlicha bo'ladi. Asosiy turlari:

A. Tashqi cho'ntaklar

1. Yon cho'ntaklar (Side pockets)

- o Ishlov berish texnologiyasi:
- Cho‘ntakning old va orqa qismlari matodan kesiladi.
- Astar mato bilan qoplanishi mumkin.
- Choklari mahkamlanadi, chetlari overlak qilinadi yoki bias tape (qiyshiq bant)

bilan qoplanadi.

- o Qo‘llanilishi: Ko‘pincha sport kiyimlarida, jinslarda va pidjaklarda ishlatiladi.

2. Tepa cho‘ntaklar (Patch pockets)

- o Ishlov berish texnologiyasi:
- Mato parchasi kesilib, chetlari ichkariga bukilib, tikiladi.
- Qopining ostki qismi mustahkamlanadi (interfacing qo‘llaniladi).
- Kiyimga qo‘lda yoki mashinada mahkamlanadi.
- o Qo‘llanilishi: Ko‘ylaklar, futbolkalar va bolalar kiyimlarida.

3. Qopqoqli cho‘ntaklar (Flap pockets)

- o Ishlov berish texnologiyasi:
- Qopqoq alohida tikiladi va cho‘ntakning kirish qismiga biriktiriladi.
- Cho‘ntakning ichki qismi astar bilan qoplanadi.
- o Qo‘llanilishi: Kurtkalar, palto va harbiy kiyimlarda.

B. Yashirin cho‘ntaklar (Hidden pockets)

1. Zipperli cho‘ntaklar (Zippered pockets)

- o Ishlov berish texnologiyasi:
- Cho‘ntak ochilishi matoga kesiladi.
- Zipper maxsus usulda (ko‘pincha yashirin) tikiladi.
- Ichki qismi astar bilan mustahkamlanishi mumkin.
- o Qo‘llanilishi: Sumkalar, sport kiyimlari va ko‘cha kiyimlarida.

2. Ichki cho‘ntaklar (Inside pockets)

- o Ishlov berish texnologiyasi:
- Kiyimning astar qismiga tikiladi.
- Odatda yumshoq matodan tayyorlanadi.
- o Qo‘llanilishi: Pidjaklar, kostyumlar va palto.

2. Cho‘ntaklarga ishlov berishning umumiy bosqichlari

Har qanday cho‘ntakni to‘g‘ri ishlov berish uchun quyidagi bosqichlarni amalga oshirish kerak:

1. Loyihalash va belgilash

- Cho‘ntakning joyi, shakli va o‘lchami belgilanadi.
- Mato ustiga kontur chiziladi.

2. Kesish

- Asosiy mato va astar (agar kerak bo‘lsa) kesiladi.
- Mustahkamlovchi materiallar (interfacing) qo‘llanilishi mumkin.

3. Tayyorlov ishlari

- Cho‘ntakning chetlari bukilib, yopishtiriladi yoki choklanadi.
- Agar cho‘ntak qopqoqli bo‘lsa, qopqoq alohida tayyorlanadi.

4. Tikish va mahkamlash

- Cho‘ntak kiyimga tikiladi (qo‘lda yoki mashinada).
 - Choklari mustahkamlanadi, ortiqcha mato kesib tashlanadi.
5. Yakuniy ishlov
- Cho‘ntakning tashqi ko‘rinishi tekislanadi (sovutish, bug‘lash).
 - Agar kerak bo‘lsa, dekorativ elementlar qo‘shiladi.
3. Cho‘ntaklarga ishlov berishda ishlatiladigan materiallar
- Asosiy mato: Paxta, jins mato, ipak, ko‘rpa mato.
 - Astar: Yumshoq matolar (masalan, satin, poliester).
 - Mustahkamlovchilar: Interfacing, fusing.
 - Qo‘shimcha aksessuarlar: Zipper, tugma, velcro, boncuklar.
4. Maslahatlar va eng yaxshi amaliyotlar

Matoni to‘g‘ri tanlang – cho‘ntak tez-tez ishlatiladigan qism, shuning uchun mustahkam mato tanlang.

Mustahkamlovchi materiallardan foydalaning – cho‘ntakning shakli buzilmasligi uchun.

Choklarni yaxshi mahkamlang – yirtilishning oldini olish uchun.

Dizaynga e‘tibor bering – cho‘ntak nafaqat foydali, balki kiyimning badiiy qismi bo‘lishi mumkin.

Agar sizga ma‘lum bir cho‘ntak turini tikish kerak bo‘lsa, tushuntirishim mumkin. Tayyorlangan buyumlaringizga chiroyli va qulay cho‘ntaklar qo‘shishingiz mumkin

Adabiyotlari tahlili va metodologiya

Buyumlarni cho‘ntaklarga ishlov berish texnologiyasi bo‘yicha o‘zbek ilmiy adabiyotlarida ko‘plab tadqiqotlar mavjud. Xususan, Yo‘ldosheva A.A., Karimova Z.M., va Soliyeva D.X. kabi mualliflarning kiyim konstruksiyasi va tikuv texnologiyasi bo‘yicha ishlari asosiy manba hisoblanadi. Ular cho‘ntaklarning turlari, joylashuvi va ishlov berish usullari, shuningdek, materiallar tanlovi haqida batafsil ma‘lumot beradi.

Shuningdek, Eshonqulova M.T. va G‘aniyeva S.M. ning kiyim dizayni va konstruksiyasi sohasidagi asarlari cho‘ntaklarga ishlov berish texnologiyasining amaliy jihatlarini yoritadi. O‘zbek adabiyotlari shuni ko‘rsatadiki, cho‘ntaklarga to‘g‘ri ishlov berish kiyim buyumining sifatini oshirish, uning estetik ko‘rinishini yaxshilash va funksional imkoniyatlarini kengaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot quyidagi metodologik bosqichlar asosida olib borildi:

- Adabiyotlarni o‘rganish: mavjud ilmiy manbalar va amaliy tajribalar tahlil qilindi.
- Texnologik jarayonlarni aniqlash: cho‘ntaklarni tayyorlashda qo‘llaniladigan materiallar va ishlov berish usullari tanlandi.
- Eksperimental ishlar: turli cho‘ntak turlarini ishlov berish texnologiyalari amaliyotda sinovdan o‘tkazildi.

Sifat nazorati: tayyor mahsulotlarning mustahkamligi, funksionalligi va estetik ko‘rinishi baholandi

Natijalar va muhokamalar

Tadqiqot natijalariga ko‘ra:

- Cho‘ntak turlarining (ramkali, qoplama, bargli va boshqalar) har biri o‘ziga xos texnologik jarayonlarni talab qiladi.

- To‘g‘ri tanlangan materiallar va texnologiya cho‘ntakning mustahkamligi va estetik ko‘rinishini ta‘minlaydi.

- Tikuv usullari va ishlov berish bosqichlari mahsulot sifatiga katta ta‘sir ko‘rsatadi.

- Eksperimentlar natijasida zamonaviy tikuv mashinalari yordamida cho‘ntaklarga ishlov berish jarayoni soddalashgani va mahsulot sifati yaxshilanganligi aniqlandi.

Muhokamalarda shuningdek, cho‘ntaklarni ishlab chiqarishda mehnat samaradorligini oshirish uchun yangi texnologiyalarni joriy etish muhimligi ta‘kidlandi.

XULOSA.

Buyumlarni cho‘ntaklarga ishlov berish texnologiyasi kiyim mahsulotlarining sifatini va estetik ko‘rinishini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

O‘zbek adabiyotlari va amaliy tajribalar asosida ishlab chiqilgan texnologiyalar samarali va amaliyotga mos keladi.

Tadqiqot natijalari cho‘ntaklarga ishlov berish jarayonlarini optimallashtirish va yangi usullarni joriy etish imkoniyatlarini ko‘rsatadi.

Kelgusida texnologik yangiliklar asosida cho‘ntak tayyorlash jarayonlarini avtomatlashtirish va sifat nazoratini kuchaytirish dolzarb vazifa bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI:

1.Yo‘ldosheva A.A., Karimova Z.M. “Kiyim konstruksiyasi va modellash”

– “Fan va texnologiya” nashriyoti, 2018-yil, Toshkent. Betlar: 55–70

2. Soliyeva D.X. “Yengil sanoat mahsulotlari texnologiyasi”. “O‘qituvchi” nashriyoti, 2017-yil, Toshkent. Betlar: 40–58

3. Jo‘rayev A.X., Akbarova M.R. “Kiyim dizayni asoslari”. “Ilm ziyo” nashriyoti, 2020-yil, Farg‘ona. Betlar: 36–50

4.Eshonqulova M.T. “Kiyim modellash texnologiyasi”. “Fan” nashriyoti, 2016-yil, Samarqand. Betlar: 65–78

5.G‘aniyeva S.M.“Tikuv texnologiyasi va kiyim konstruksiyasi”. “Sharq” nashriyoti, 2019-yil, Toshkent. Betlar: 110–123

6.Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o‘quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg‘ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. *извлечено от* <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>

7.Hojiakbar Tursunov. Imkoniyati cheklangan o‘quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: O‘zbekiston va yevropa tajribasi. Talim fan va innovatsiya jurnali. 6 son. 2024 yil.575 bet

https://esijournal.uz/wp-content/uploads/2025/01/Talim_fan_va_innovatsiya_6_son_2024_yil.pdf

8.Hamidullo o‘g‘li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.

9.Tursunov, H. (2024). Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning axborot kompetensiyasini rivojlantirish: farg'ona misolida. Conference on Digital Innovation : "Modern Problems and Solutions", 206–209. извлечено от <https://fer-teach.uz/index.php/codimpas/article/view/2445>

10.TURSUNOV HOJIAKBAR HAMIDULLO O'G'LI. KAR VA ZAIF ESHITUVCHI YUQORI SINF O'QUVCHILARINING AXBOROT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH TASHKILIY-METODIK MUAMMOLARI. (2025). International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health, 54-62.

11.Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.

12.Hamidullo o'g'li, T. H., & Kamolovich, B. E. (2023). IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH TAJRIBASI. Scientific Impulse, 1(7), 648-653.

13.Karimova Z.M. "Tikuvchilik texnologiyasi". – "Yangi asr avlodi" nashriyoti, 2021-yil, Buxoro. Betlar: 80–85